

Arheološki institut

ARHEOLOGIJA U SRBIJI
projekti Arheološkog instituta u 2014. godini

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Beograd 2017

Izdavač

Arheološki institut
Beograd, Kneza Mihaila 35/IV
11000 Beograd, Srbija
e-mail: institut@ai.ac.rs
www.ai.ac.rs
Tel. +381 11 2637191

Za izdavača

Miomir Korać

Urednici

Ivan Bugarski
Nadežda Gavrilović Vitas
Vojislav Filipović

Priprema

Arheološki institut

Elektronsko izdanje

ISBN 978-86-6439-010-1

SADRŽAJ

Redakcija, Uvod	5
Slaviša Perić, Olga Bajčev, Ivana Stojanović, Đurđa Obradović, Istraživanje kasnoneolitskih kuća na nalazištu Slatina – Turska česma u Drenovcu: preliminarni rezultati iskopavanja u 2014. godini	15
Dragana Antonović, Praistorijsko rudarstvo na Malom šturcu: Istraživanje 2014. godine	23
Slaviša Perić, Olga Bajčev, Đurđa Obradović, Ivana Stojanović, Preliminarni rezultati zaštitnih arheoloških iskopavanja na nalazištu Lalinci kod Ljiga	30
Aleksandar Bulatović, Arthur H. Bankoff, Wayne G. Powell, Rada Gligorić, Radivoje Arsić, Vojislav Filipović, Andrea H. Mason, Rezultati arheoloških istraživanja praistorijskih objekata na lokalitetu Trojanov grad	38
Aleksandar Bulatović, Ognjen Mladenović, Zaštitna iskopavanja lokaliteta Gornjo polje u Crnoklištu kod Pirota, autoput E80 – rezultati istraživanja naselja iz gvozdenog doba	45
Ognjen Mladenović, Bojan Popović, Vojislav Filipović, Zaštitna arheološka istraživanja na lokalitetu Rosulja u Suševlju kod Vladičinog Hana	55
Aleksandar Kapuran, Sinjac Polje – Belavina, zaštitna istraživanja nekropole 2014. godine i nova saznanja o starijem gvozdenom dobu Ponišavlja	61
Ivan Vranić, Arheološka istraživanja lokaliteta Kale u Krševici 2014. godine	68
Saša Redžić, Mladen Jovičić, Ilija Danković, Arheološka istraživanja na lokalitetu Rit (Viminacijum) u 2014. godini	77
Saša Redžić, Bebina Milovanović, Ilija Danković, Zaštitna arheološka iskopavanja na lokalitetu Više grobalja (Viminacijum) 2014. godine	87
Snežana Nikolić, Ljubomir Jevtović, Goran Stojić, Arheološka istraživanja prostora viminacijumskog amfiteatra u 2014. godini	93

Nadežda Gavrilović Vitas, Bojan Popović, Arheološka istraživanja na lokalitetu Zadružni dom u Skelanima (<i>Municipium Malvesatium</i>) tokom 2014. godine	99
Sofija Petković, Gordana Janjić, Sanja Stojanović, Vrelo – Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija 2014. godine	107
Sofija Petković, Bojana Ilijić, Milica Mitić, Marija Jović, Dragica Bizjak, Nekropola Slog – Timacum Minus, zaštitna iskopavanja 2014. godine	113
Sofija Petković, Milica Mitić, Marija Jović, Begov most – Staničenje, zaštitna arheološka iskopavanja u 2014. godini na trasi autoputa E 80, Koridor 10 – istočni krak	121
Vujadin Ivanišević, Bernard Bavant, Ivan Bugarski, Caričin grad – arheološka istraživanja u 2014. godini	127
Marko Popović, Stefan Pop-Lazić, Vesna Bikić, Arheološka istraživanja Beogradske tvrđave u 2014. godini	135
Vojislav Filipović, Miloš Stamenković, Beleška o arheološkom nadzoru na autoputu E-75 u 2014. godini	144
Angelina Raičković Savić, Ana Bogdanović, Keramika iz bunara sa prostora viminacijumskog amfiteatra – rezultati obrade materijala iz 2014. godine	148
Dragana Rogić, Konzervatorsko-restauratorski radovi na fragmentima zidnih slika sa arheološkog lokaliteta Amfiteatar u Viminacijumu	153
Emilija Nikolić, Zaštita i prezentacija Viminacijuma tokom 2014. godine	158
Nataša Miladinović-Radmilović, Prilog metodologiji uvrđivanja polne pripadnosti skeleta na osnovu morfoloških karakteristika pubičnog dela karlične kosti	168
Milica Tapavički-Ilić, Jelena Anđelković Grašar, Drugi međunarodni simpozijum na Viminacijumu: “The Impact of Dialogue with Visitors on – AOAM Management”, 29. septembar – 3. oktobar 2014. godine	176
Selena Vitezović, Deseti skup Radne grupe za obrađenu kost (10th Meeting of the Worked bone research group of the International Council for Zooarchaeology), Beograd, 25-30. avg. 2014.	181

Uvod

Na sednicama Naučnog veća Arheološkog instituta u 2015. i 2016. godini doneto je nekoliko odluka o budućim zbornicima serije Arheologija u Srbiji, čija se sveska za 2014. godinu nalazi pred čitaocima. Najpre, došlo je do promene uredništva, tako da će taj posao u narednom periodu umesto Dragane Antonović, Snežane Golubović i Vesne Bikić obavljati potpisnici ovog izdanja. Saradnici instituta su bili ohrabreni da u punom sastavu uzmu učešće u ispunjavanju stranica zbornika, i tome su se u najvećem broju i odazvali, na čemu im zahvaljujemo. Takođe, bilo je odlučeno da se poveća obim publikacije – što samih izveštaja sa iskopavanja, što drugih tema koje će zbornik pokrivati počev od ove sveske. Reč je o izveštajima sa rekognosciranja ili izvršenog arheološkog nadzora, ali i o prikazivanju naučnog rada na određenim temama kolega koje nisu neposredno uključene u terenska istraživanja. Uz to, od ove sveske se prikazuje i učešće instituta u međunarodnim projektima, kao i organizaciji naučnih i stručnih skupova, radionica... Uvećan obim većine tekstova i pratećeg ilustrativnog materijala bi trebalo, nadamo se, da potpunije prikaže rezultate našeg angažmana tokom jedne godine. Cilj nije bio u punoj publikaciji istraživanja, već u pravljenju proširenih izveštaja koji mogu da se koriste i u usko arheološke svrhe, ali i kao odraz delatnosti naše kuće. Osim ovih dopuna, zbornik neće trpeti promene u koncepcijskom i vizuelnom pogledu. I dalje će to biti prepoznatljivo izdanje naše kuće, pokrenuto od strane Naučnog veća i oblikovano radom prethodnog uredničkog saziva.

* * *

Tokom 2014. godine, delatnost Arheološkog instituta je, kao i u ranijem periodu, bila prilično razgranata, bez obzira da li je reč o arheološkim istraživanjima, zaštitnim ili sistematskim, vršenju daljinske prospekcije ili organizovanju i obavljanju naučnog rada. Ta godina je donela i završetak najvećeg dela obaveza u poduhvatu kakav je predstavljalo četvorogodišnje vođenje i učešće u zaštitnim arheološkim istraživanjima na trasi autoputa E 75 Koridora 10. Od velikih terenskih poslova koje obavlja institut već poslovično se ističu istraživanja Viminacijuma i njegove okoline, kao i drugih nalazišta koja se u našoj režiji istražuju već godinama i decenijama. S druge strane, saradnici Arheološkog instituta bili su angažovani na više naučnih projekata matičnog Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, a učestvovali su i u međunarodnim naučnim projektima. Svedoci smo i kontinuiteta u obradi i publikovanju građe iz muzeja širom Srbije, pa ne čudi što su se naše delatnosti često ispoljavale u sadejstvu sa kolegama iz drugih kuća, iz zemlje i inostranstva. Takođe, istraživači Arheološkog instituta su učestvovali na brojnim naučnim skupovima. Iako smanjenog obima zbog ograničenih finansijskih mogućnosti, nije presahla ni izdavačka delatnost, a prema mogućnostima je vršena i razmena naših izdanja. Po ustaljenoj praksi, uvodnik će predstaviti glavne rezultate Arheološkog instituta po tezama:

Naučni projekti

Saradnici Arheološkog instituta angažovani su na sedam naučnih projekata koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, koji su različito kategorisani – osnovna istraživanja (OI) i integralna i interdisciplinarna istraživanja (III). I ovom prilikom bismo istakli da se u radu na svim tim projektima, bez obzira na kategoriju, primenjuje multidisciplinarni pristup, uz primenu savremenih metoda prospekcije i arheometrije.

Arheološki institut je nosilac četiri naučna projekta:

1. „Arheologija Srbije: Kulturni identitet, integracioni faktori, tehnološki procesi i uloga centralnog Balkana u razvoju evropske praistorije“ (OI 177020), rukovodilac dr Slaviša Perić;
2. „Romanizacija, urbanizacija i transformacija urbanih centara civilnog, vojnog i rezidencijalnog karaktera u rimskim provincijama na tlu Srbije“ (OI 177007), rukovodilac dr Ivana Popović;
3. „Procesi urbanizacije i razvoja srednjovekovnog društva (OI 177021)“, rukovodilac dr Vujadin Ivanišević;
4. „IRS – Viminacijum, rimski grad i legijski vojni logor – istraživanje materijalne i duhovne kulture, stanovništva, primenom najsavremenijih tehnologija daljinske detekcije, geofizike, GIS-a, digitalizacije i 3D vizualizacije“ (III 47018), rukovodilac dr Miomir Korać.

Saradnici Instituta uključeni su u još tri naučna projekta, koji se realizuju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i u Istorijskom institutu u Beogradu:

1. „Bioarheologija drevne Evrope: ljudi, biljke i životinje u praistoriji Srbije“ (III 47001), rukovodilac prof. Sofija Stefanović;
2. „Kulturne promene i populaciona kretanja u ranoj praistoriji centralnog Balkana“ (OI 177023), rukovodilac prof. Dušan Mihailović;
3. „Etnogeneza Srba u srednjem veku (rani srednji vek) – Upporedna analiza istorijsko-kulturnog nasleđa, genetskog materijala i predmeta materijalne kulture sa aspekta analitičke hemije“ (III 47025), rukovodilac dr Irena Cvijanović.

Međunarodni projekti i saradnja

Arheološki institut, kao vodeća kuća sprske arheologije okrenuta naučnom istraživanju, ima živu međunarodnu saradnju. Važan deo te saradnje je i učešće u širokom spektru međunarodnih projekata, što s jedne strane omogućava unapređenje istraživačke prakse i uvođenje novih metoda u naš rad, a sa druge svedoči o svesti unutar naše kuće da je nauka nužno internacionalna, i da inostranoj naučnoj publici treba pružiti mogućnost da se u neposrednom kontaktu upozna sa dokumentima domaćih istraživanja, na paritetnoj osnovi i na obostranu korist. Kao što je to bio slučaj i ranije, priloženi popis predstavlja tek deo aktivnosti Arheološkog instituta na međunarodnoj sceni. Arheološki institut je partner u sledećim međunarodnim projektima:

1. „Arheološka istraživanja naseobinskih sistema, sahranjivanja i rudnih resursa u bron-zanom dobu severozapadne Srbije“ (Arheološki institut u Beogradu, Brooklyn College, The City University of New York i Zavod za zaštitu spomenika kulture Valjevo);
2. „Religious, civilian and military architecture of Roman antique and late antique set-tlements on the Eastern limes between 1st and 5th century: the territory of present-day Serbia and neighbouring areas“ (2012–2016), projekat Arheološkog instituta i Dipar-timento di Storia, Disegno e Restauro dell'Architettura della Sapienza – Università di Roma (Italija),
3. „Srpsko-francusko-nemačka arheološka istraživanja u oblasti Caričinog grada“, proje- kat sistematskog istraživanja u saradnji sa Centre national de la recherche scientifique (CNRS - Francuska) i Römisch-Germanisches Zentralmuseum (RGZM - Nemačka);
4. ArchaeoLandscapes Europe, projekat Evropske unije – Culture Programme 2007–2013, pod vođstvom Römisch-Germanisches Kommission iz Frankfurta (okuplja 77 institucija iz brojnih evropskih zemalja);
5. SEE Danube Limes Brand (učesnici iz Italije, Austrije, Slovačke, Mađarske, Hrvatske, Srbije, Bugarske, Rumunije);
6. T-PAS “Tourist Promotion of the Archaeological Sites along the route from Aquileia to Viminacium”, projekat Evropske unije – Culture Programme 2007–2013 (učesnici iz Italije, Slovenije i Srbije);
7. OpenArch – internacionalna mreža arheoloških muzeja na otvorenom, projekat Evrop-ske unije koji obuhvata 11 partnera (učesnici iz Španije, Holandije, Italije, Švedske, Ne-mačke, Finske, Velike Britanije, Srbije i dr.);
8. „Die byzantinisch-awarischen Beziehungen auf Grundlage der archäologischen Hinter- lassen-schaft“ (2013–2017), projekat Römisch-Germanisches Zentralmuseum – Fors- chungsinstitut für Archäologie, Mainz (RGZM), Archäologischen Institut der Eötvös Loránd-Universität, Budapest (ELTE BTK RI), Archäologischen Institut der Ungaris- chen Aka-demie der Wissenschaften (MTA BTK RI), Ungarischen Nationalmuseum, Budapest (MNM) i Archäologischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissens- haften, Nitra (SAN AI) i Arheološkog instituta.

Saradnja sa institucijama iz oblasti nauke, prosvete i kulture

Arheološki institut je i u 2014. godini saradivao sa brojnim institucijama iz inostranstva, koje su uglavnom nabrojane u prethodnom tekstu. Širina istraživačkih zahvata i naučnog de-lovanja svakako je zahtevala i plodnu saradnju sa domaćim institucijama, koja se ne ograniča-va samo na zajedničke programe arheoloških iskopavanja i obradu materijala, već i na druga istraživanja, pre svega u oblasti arheometrije (petrološke, hemijske, fizičko-hemijske analize itd). Tokom 2014. godine, saradivali smo sa nizom kuća, među kojima su: Filozofski fakultet u Beogradu – Odeljenje za arheologiju, Fakultet za fizičku hemiju u Beogradu, Rudarsko-geološki fakultet u Beogradu – Laboratorija za SEM-EDS, Tehnološko-metalurški fakultet u Beogradu,

Institut za nuklearne nauke „Vinča“, Institut za ispitivanje materijala IMS, Vizantološki institut SANU, Balkanološki institut SANU, Istorijski institut, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture u Beogradu, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Nišu, Zavod za zaštitu spomenika kulture u Sremskoj Mitrovici, Narodni muzej u Beogradu, Muzej grada Beograda, Muzej Srema u Sremskoj Mitrovici, Narodni muzej u Kikindi, Zavičajni muzej u Rumi, Narodni muzej u Požarevcu, Zavičajni muzej u Knjaževcu, Zavičajni muzej u Paraćinu, Muzej Krajine u Negotinu, Narodni muzej u Nišu, Narodni muzej u Kruševcu, Narodni muzej u Leskovcu, Istraživačka stanica Petnica.

Organizacija naučnih skupova

Tokom 2014. godine, Arheološki institut je učestvovao u organizaciji i domaćinstvu jednog naučnog skupa i dve projektne radionice:

1. Deseti skup Radne grupe za obrađenu kost (“10th Meeting of the Worked bone research group of the International Council for Zooarchaeology”), održan u Beogradu od 25. do 30. avgusta 2014. godine u organizaciji Arheološkog instituta i Narodnog muzeja u Beogradu;
2. „Danube Limes Day“, u sklopu projekta „Danube Limes Brand“ – South East Europe i projekta OpenArch, održan 5. jula 2014. godine u Viminacijumu u organizaciji Arheološkog instituta;
3. Drugi međunarodni simpozijum “The Impact of Dialogue with Visitors on – AOAM Management”, održan u Viminacijumu od 29. septembra do 3. oktobra 2014. godine u okviru OpenArch projekta i organizaciji Arheološkog instituta i Arheološkog parka Viminacium.

Učešće na skupovima, predavanja, studijska putovanja

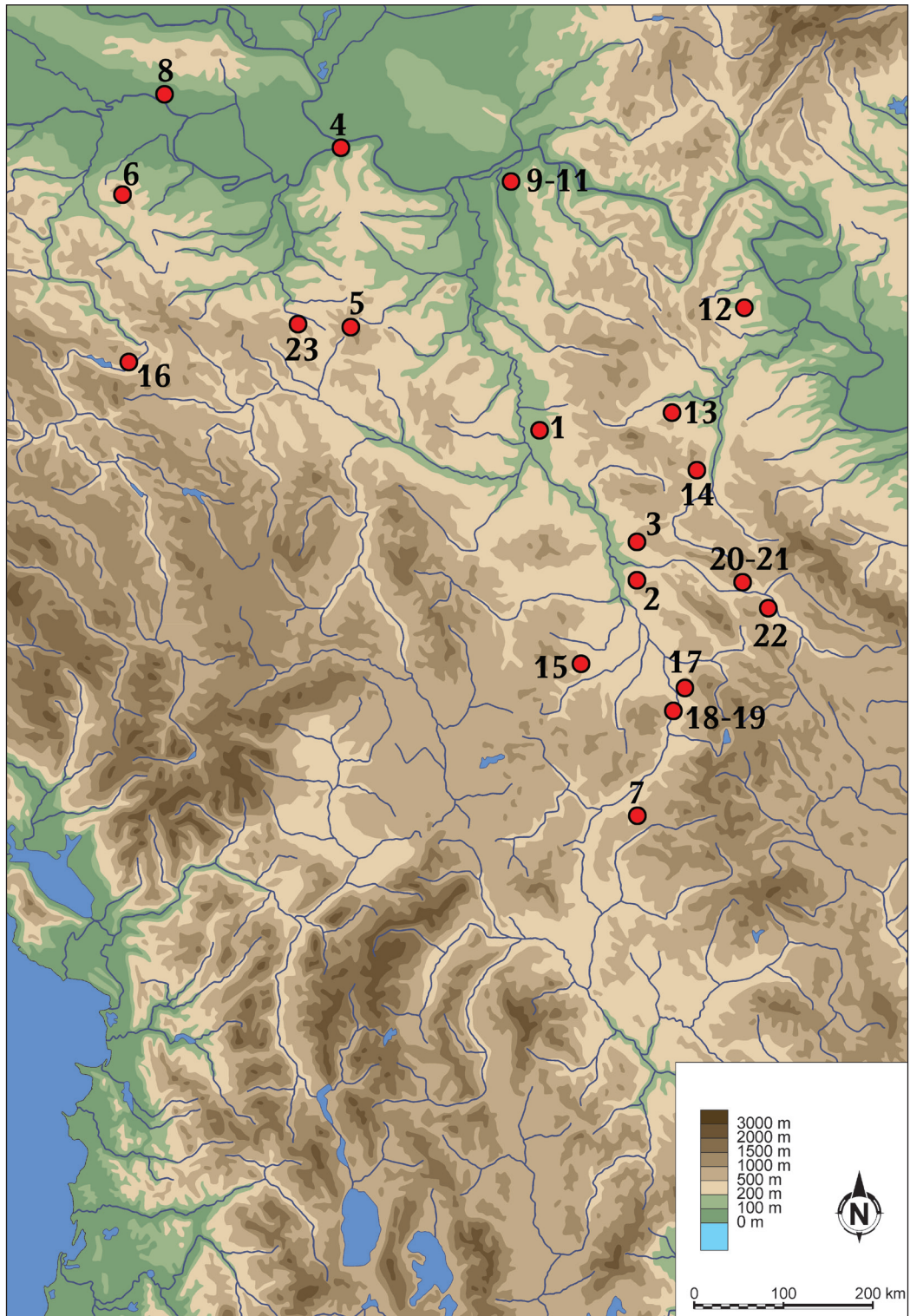
Slično prethodnim godinama, i tokom 2013. godine saradnici Arheološkog instituta su učestvovali na većem broju naučnih, stručnih i projektnih skupova, držali predavanja i obavili brojna studijska putovanja u zemlji i inostranstvu (Austrija, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Kipar, Nemačka, Rumunija, Rusija, Sjedinjene Američke Države, Turska).

Iskopavanja

U 2014. godini obavljena su brojna arheološka istraživanja. U više slučajeva reč je o nastavku višegodišnjih programa sistematskih istraživanja, uz stalne programe zaštitnih iskopavanja, pre svega onih na Viminacijumu i u okolini, i nalazišta koja su ugrožena izgradnjom putne infrastrukture:

1. Slatina – Turska česma, Drenovac (Paraćin), sistematska istraživanja u okviru projekta „Stalna arheološka radionica – srednje Pomoravlje u neolitizaciji jugoistočne Evrope“, u saradnji sa Zavičajnim muzejom u Paraćinu, rukovodilac Slaviša Perić. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;

2. Bubanj, Novo selo (Niš), sistematsko istraživanje u okviru projekta „Arheološka istraživanja na lokalitetu Bubanj u Novom Selu i Velika humska čuka u Humu kod Niša“, u saradnji sa Narodnim muzejom u Nišu, rukovodilac Aleksandar Bulatović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, Grada Niša i Gradske opštine Crveni Krst;
3. Velika humska čuka, Hum (Niš), sistematsko istraživanje u okviru projekta „Arheološka istraživanja na lokalitetu Bubanj u Novom Selu i Velika humska čuka u Humu kod Niša“, u saradnji sa Narodnim muzejom u Nišu, rukovodilac Aleksandar Bulatović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, Grada Niša i Gradske opštine Crveni Krst;
4. Beogradska tvrđava (Beograd), sistematsko istraživanje Naučno-istraživačkog projekta za Beogradsku tvrđavu Arheološkog instituta, rukovodioci Vesna Bikić i Marko Popović. Istraživanje je vršeno sredstvima Sekretarijata za kulturu Skupštine grada Beograda;
5. Prljuša, Mali Šturac, Rudnik (Gornji Milanovac); sistematska istraživanja u okviru projekta „Prospekcija Malog Šturca: istraživanje praistorijskog rudarstva“, u saradnji sa Muzejom rudničko-takovskog kraja u Gornjem Milanovcu, rukovodilac Dragana Antonović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Opštine Gornji Milanovac;
6. Trojanov Grad, Cer (Šabac, Loznica); sondažno rekognosciranje u okviru projekta “Archaeological Investigation of the Settlement Systems, Burials, and Mining Resources in the Bronze Age of Northwestern Serbia”, u saradnji sa Brooklyn College, New York, rukovodioci Artur Bankof i Aleksandar Bulatović. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Bruklin koledža;
7. Kale – Krševica (Bujanovac); sistematsko istraživanje u okviru projekta „Arheološki lokalitet Kale u Krševici“, u saradnji sa Narodnim muzejom u Beogradu i Narodnim muzejom u Vranju, rukovodilac Ivan Vranić. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;
8. Sirmium – Lokalitet 85 (Sremska Mitrovica); sistematsko istraživanje u saradnji sa Muzejem Srema u Sremskoj Mitrovici, rukovodioci Ivana Popović i Stefan Pop-Lazić; istraživanja vršena sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;
9. Viminacium – Amfiteatar, Kostolac (Požarevac); sistematsko istraživanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Centra za nove tehnologije;
10. Viminacium – Rit, Kostolac (Požarevac); zaštitno iskopavanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanja su vršena sredstvima TE-KO Kostolac;

11. Viminacium – Više grobalja, Kostolac (Požarevac); zaštitno iskopavanje Arheološkog instituta i Centra za nove tehnologije, rukovodilac Miomir Korać. Istraživanja su vršena sredstvima TE-KO Kostolac;
12. Vrelo – Šarkamen (Negotin), sistematsko istraživanje u okviru projekta „Vrelo–Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija”, u saradnji sa Muzejom Krajine u Negotinu i Zavodom za zaštitu spomenika kulture u Nišu, rukovodilac Sofija Petković. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Opštine Negotin;
13. Romuliana – Severni bedem, Gamzigrad (Zaječar); sistematsko istraživanje u saradnji sa Narodnim muzejem u Zaječaru, rukovodilac Stefan Pop-Lazić; istraživanja vršena sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije;
14. Timacum Minus – nekropola Slog, Ravna (Knjaževac); sistematsko istraživanje u okviru projekta “Arheološka istraživanja, prezentacija i promocija rimskog utvrđenja i grada Timacum Minus u Ravni kod Knjaževca”, u saradnji sa Zavičajnim muzejem u Knjaževcu, rukovodilac Sofija Petković. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Opštine Knjaževac.
15. Caričin grad – Štulac (Lebane); sistematska istraživanja u okviru projekta „Srpsko-francusko-nemačka arheološka istraživanja u oblasti Caričinog grada“, u saradnji sa Narodnim muzejem u Leskovcu, Centre national de la recherche scientifique (CNRS, Francuska), i Römisch-Germanisches Zentralmuseum Mainz (RGZM, Nemačka), rukovodioci Vujadin Ivanišević, Bernar Bavant i Rainer Schreg. Istraživanja su vršena sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, francuskog i nemačkog partnera.
16. Zadrudni dom (Skelani), sistematsko istraživanje u saradnji sa Arheološkim muzejom Rimski municipijum iz Skelana, rukovodilac Nadežda Gavilović-Vitas. Istraživanje je vršeno sredstvima Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske;
17. Carski drum – Mala Kopašnica (Leskovac), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 75 Koridora 10, rukovodioci Vujadin Ivanišević i Sonja Stamenković, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o.;
18. Rosulja – Suševlje (Vladičin Han), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 75 Koridora 10, rukovodilac Vojislav Filipović, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o.;
19. Bunajevsko – Suševlje/Repište (Vladičin Han), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 75 Koridora 10, rukovodilac Gordana Jeremić, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o.;
20. Gornjo polje – Crnoklište (Piroć); zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 75 Koridora 10, rukovodilac Aleksandar Bulatović, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o.;

21. Sinjac polje – Belavina (Bela Palanka); zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 80 Koridora 10, rukovodilac Aleksandar Kapuran, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o;
22. Begov most – Staničenje (Piroć, zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 80 Koridora 10, rukovodilac Sofija Petković, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o;
23. Lalinci (Ljig), zaštitno istraživanje u okviru projekta Zaštitnih arheoloških istraživanja na auto-putu E 763 Koridora 11, rukovodilac Slaviša Perić, investiciono istraživanje sredstvima Koridora Srbije d.o.o;
24. Autoput E75, Koridor 10, arheološki nadzor, rukovodioci Aleksandar Bulatović i Vojislav Filipović, sredstvima Koridora Srbije d.o.o.
25. Autoput E80, Koridor 10, arheološki nadzor, rukovodioci Aleksandar Bulatović i Dragan Milanović, sredstvima Koridora Srbije d.o.o.

Izdavačka delatnost

U uslovima mera štednje, izdavačka delatnost je u 2014. godini iznedrila nova izdanja u broju koji se manje-više ustalio tokom nekoliko prethodnih godina, ali je i dalje manji u odnosu na ranija vremena kada je nauka bila bolje zastupljena u državnom budžetu. Održana je dinamika izlaženja našeg glavnog glasila, Starinara, a odštampane su još dve monografije, jedna knjiga iz edicije Građa i zbornici iz ove serije za 2012. i 2013. godinu.

Periodika

- Starinar (nova serija) LXIV (2014) (urednik Slaviša Perić) – 270 str., ilustr.; 30 cm, YU ISSN 0350-0241

Serija Posebna izdanja (Monographs)

- Josip Šarić, Artefakti od okresanog kamena u starijem i srednjem neolitu na tlu Srbije – Beograd: Arheološki institut, 2014. – 299 str.: ilustr.; 30 cm. – (Posebna izdanja; 55), ISBN 978-86-80093-88-8
- Nadežda Gavrilović, Kult Herkula i Merkura u Gornjoj Meziji. I-IV vek n.e. – Beograd: Arheološki institut, 2014. – 190 str.: ilustr.; 30 cm. – (Posebna izdanja; 56), ISBN 978-86-80093-92-5

Ostala izdanja

- Aleksandar Kapuran, Praistorijski lokaliteti u severoistočnoj Srbiji (od ranog neolita do dolaska Rimljana) = Prehistoric Sites in the North-Eastern Serbia (from Early Neolithic until Roman conquest). – Beograd: Arheološki institut; Negotin: Muzej Krajine. – 239 str., ilustr.; 30 cm. – (Građa / Arheološki institut; br. 10), ISBN 978-86-80093-90-1

- Arheologija u Srbiji. Projekti Arheološkog instituta u 2012. godini, priredile Dragana Antonović, Snežana Golubović, Vesna Bikić. – Beograd: Arheološki institut, 2014. – 89 str.: ilustr.; 24. cm. ISBN 978-86-80093-89-5
- Arheologija u Srbiji. Projekti Arheološkog instituta u 2013. godini, urednica Dragana Antonović. – Beograd: Arheološki institut, 2014. – 98 str.: ilustr.; 24. cm. ISBN 978-86-80093-93-2

Bibliotečka razmena

Putem redovne bibliotečke razmene i poklona, biblioteka Arheološkog instituta je u 2014. godini pribavila ukupno 412 novih publikacija, od čega 185 monografija i 227 svezaka periodike. Sa žaljenjem se i ovom prilikom može primetiti da je nastavljen trend umanjenja godišnjeg priliva publikacija, što se za 2014. godinu posebno odnosi na monografije, kojih je pristiglo za preko stotinu manje nego 2011. ili 2012. godine. Koliko god da su se trudili saradnici Arheološkog instituta i naše kolege iz zemlje i inostranstva, očigledno je teško nadomestiti višegodišnju nemogućnost obavljanja redovne razmene poštom.

Redakcija

Slika 1 - Izgled bunara tokom iskopavanja i posuda *in situ*

Angelina Raičković Savić, Arheološki institut Beograd
 Ana Bogdanović, Beograd

**KERAMIKA IZ BUNARA SA PROSTORA VIMINACIJUMSKOG AMFITEATRA
 – REZULTATI OBRADJE MATERIJALA IZ 2014. GODINE¹**

Na prostoru severnog dela tribina viminacijumskog amfiteatra, u severozapadnom delu kvadrata F/2, između poslednjeg niza ukopa i bedema otkriveni su ostaci bunara. Bunar kružne osnove prečnika 0,65 m bio je dubok 4,80 m. Uz ivice bunara se javlja žuta glina, u nanosu debljine do 0,20 m, koja predstavlja njegovu vodonepropusnu oplatu (sl. 1). U donjem delu bunara pronađeni su ostaci dva drvena bureta, postavljena jedno na drugom. Bunar je istražen 2014. godine, a iste godine je obrađen keramički materijal.²

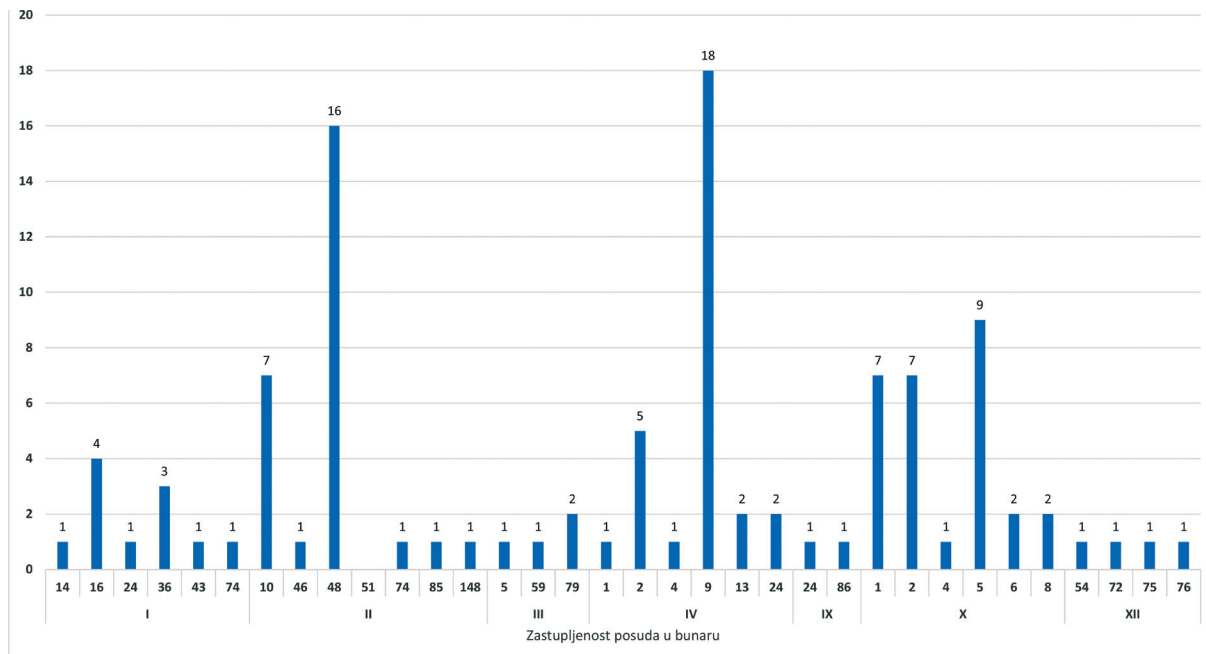
Posude su isključivo izrađivane na vitlu. Repertoar keramičkih oblika je skroman. Izdvojeno ih je ukupno osam – zdele, lonci, amfore, pehari, kadionice i krčazi (grafikon 1). Fragmenti kojima nije bilo moguće odrediti tip razvrstani su prema zajedničkim karakteristikama. Među ulomcima koji su izdvojeni po istim tehnološkim osobinama posebno su razvrstani delovi posuda, i to njihovi osnovni elementi – grlo, drška, dugmetasta drška, trbuh i dno. Fragmenti zdeli, poklopaca, tanjira i kadionica pripadaju sloju zatrpavanja, odnosno vremenu koje je nastupilo nakon prestanka korišćenja bunara, dok su amfore, lonci i krčazi posude koje su upravo bile u upotrebi u vreme eksploatacije bunara.

Među zdelama se javljaju dva oblika, kalotaste forme sa ravnim dnom i dvema naspramno postavljenim drškama, te oblik konično postavljenih zidova trbuha, ravnog širokog dna, narebnog horizontalno razgrnutog oboda. Obe forme izrađene su od peskovite bele gline, žućkastobele boje pečenja, neobrađene spoljne površine. Zastupljena je lokalna varijanta Drag. 35, rađena od srednje prečišćene gline, crvene boje pečenja, spoljne površine bojene tonovima crvene boje.

Od lonaca se u najvećem broju javljaju forme cilindričnog vrata, loptastog trbuha, kratkog horizontalno izvučenog oboda, sa dve naspramno postavljene drške trakaste profilacije i prstenasto profilisanog dna. Rađeni su od srednje prečišćene gline, crvene boje pečenja i crveno bojene spoljne površine. Zastupljeni su i lonci rađeni od peskovite kaolinske gline, žućkastobele boje pečenja i neobrađene spoljne površine. Na loptastom trbuhu, uglavnom u donjem delu, izveden je rebrasti ornament, dok ispod prstenasto profilisanog oboda užljebljenog sa unutrašnje strane, polaze kratke drške trakaste profilacije. Lonaca u peskovitoj fakturi, sive boje pečenja nema u velikom broju, ali se mogu izdvojiti forme koje su karakteristične po ovoidnom trbuhu, naglašenog prstenasto profilisanog, blago užljebljenog oboda i ravnog nenaglašenog dna.

¹ Članak predstavlja rezultat rada na projektu *IRS – Viminacijum, rimski grad i legijski vojni logor – istraživanje materijalne i duhovne kulture, stanovništva, primenom najsavremenijih tehnologija daljinske detekcije, geofizike, GIS-a, digitalizacije i 3D vizualizacije* (III 47018) Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

² Detaljnije o istraživanju bunara u radu Lj. Jevtovića, S. Nikolić i G. Stojića u ovom zborniku.

Grafikon 1 - Keramika iz bunara

Kao najbrojnija keramička forma javljaju se amfore u dve varijante, proizvodi lokalne vimi-nacijumske radionice (sl. 2, 4). Od ukupnog broja fragmenata, čak 21 cela posuda i 275 fragmen-tovanih opredeljene su upravo kao amfore (sl. 5). Prvoj varijanti pripadaju posude loptastog, nisko postavljenog trbuha, kratkog vrata, neprofilisanog oboda, sa dve drške ovalnog preseka. Istom tipu pripadaju varijante sa visoko postavljenim trbuhom, koji se sužava ka ravnom uvu-čenom dnu, sa dve trakasto profilisane drške, neprofilisanog oboda. Karakteristike drugog tipa čine trbuh ovalne forme, kratak cilindričan vrat, kratak izvučen obod i dve trakasto profilisane drške. Obe varijante imaju ravno konkavno dno. Rađene su od srednje prečišćene gline, crvene boje pečenja, bojene tonovima crvene boje. Izuzetak predstavljaju amfore, takođe izrađene od srednje prečišćene gline, sive boje pečenja, spoljne površine bojene crnom bojom, sa uglačanim ornamentima na vratu posude (Bjelajac 1996: 101, tip XXXI).

U celokupnom materijalu javljaju se dva oblika pehara. Manja forma pehara loptastog reci-pijenta, izvijenog oboda, sa kratkom drškom kružnog preseka izrađivana je od srednje prečišćene gline, crvene boje pečenja, crveno bojene spoljne površine (Raičković 2007: 36). Veća forma pehara takođe ima loptast recipijent, blago prelomljen na sredini, sa istim tehnološkim karakte-ristikama kao i manji oblik.

Izdvajaju se, dalje, dva tipa trolisnih krčaga i dva tipa koja su opredeljena u bokale (sl. 3). Jednu formu trolisnih krčaga karakteriše bikonični recipijent, prstenasto profilisano dno, sa drškom trakaste profilacije koja počinje ispod oboda i završava se na ramenu posude. Drugi oblik pripada tipu krčaga manjeg loptastog recipijenta, kratkog vrata, prstenasto profilisanog dna, sa

Slika 2 - Tipovi amfora iz bunara

Slika 3 - Tipovi krčaga iz bunara

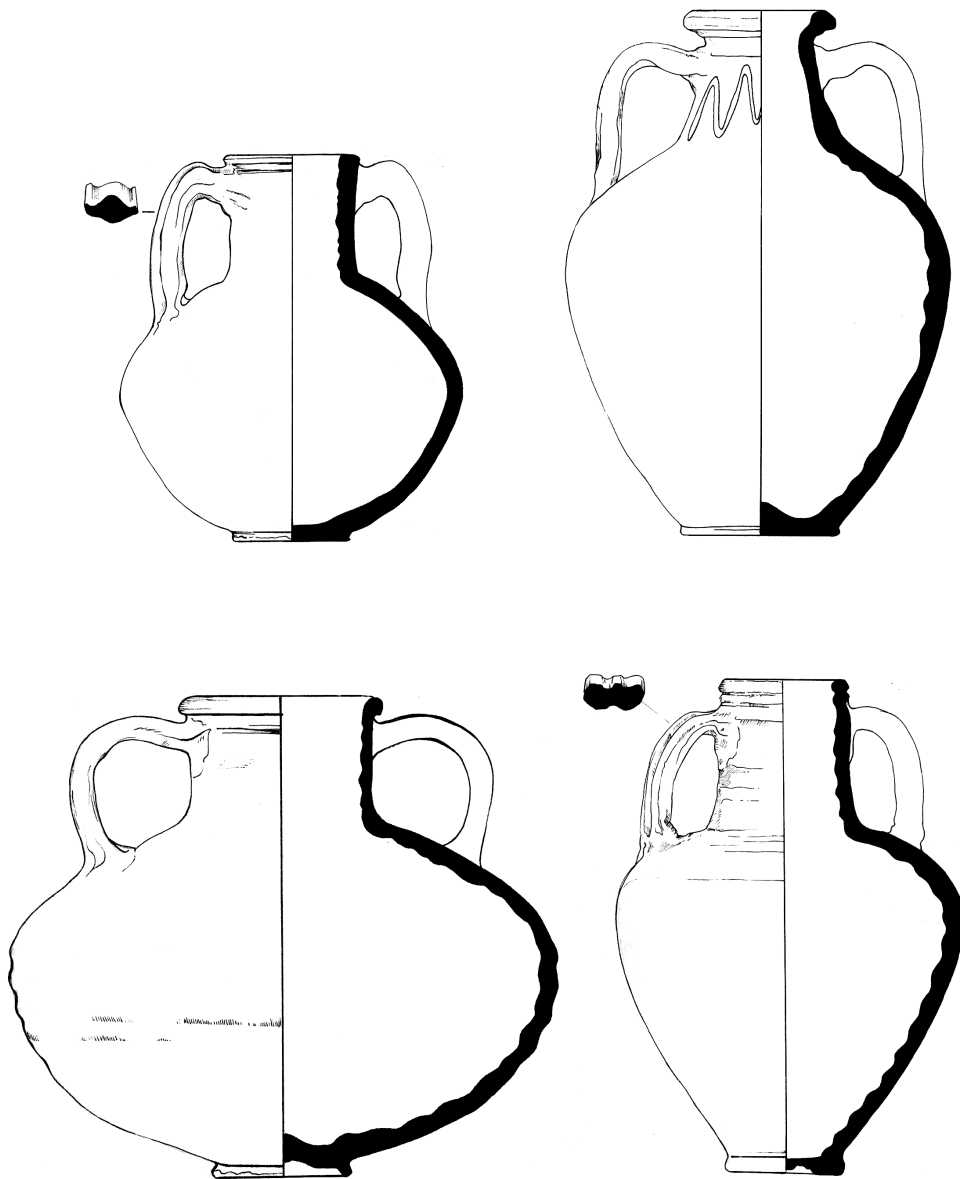

Slika 4 - Obrada materijala

trakasto profilisanom drškom. Rađeni su od srednje prečišćene gline, crvene boje pečenja, spoljne površine bojene tonovima crvene i braon boje.

Što se tiče bokala, jedna od formi ima bikoničan recipijent, kratak naglašen obod, ravno i uvučeno dno i dršku trakastog preseka koja kreće od samog oboda. Takvi primerci su izrađivani od srednje prečišćene gline, sive boje pečenja i crno obojene spoljne površine. Drugi tip karakteriše ovalna forma, obod koji je prstenasto profilisan i užlebljen, sa drškom koja kreće ispod oboda i završava se na ramenu posude. Dno je prstenasto profilisano, a ovačve posude su rađene od srednje prečišćene gline, crvene boje pečenja i crveno bojene spoljne površine.

Keramičke posude iz starijeg sloja ove celine datuju se u sredinu 2. veka, što odgovara samom vremenu korišćenja bunara. Keramički materijal iz sloja zatrpavanja bunara datuje se u početak, odnosno u drugu deceniju 3. veka. Keramika iz bunara je tipološki, tehnološki i strukturalno identična sa keramikom iz drugih celina amfiteatra i iz šire zone Viminacijuma, uključujući i ostale istražene bunare. Ono čime se izdvaja iz obilja drugog materijala je to što je u ovoj zatvorenoj celini nađen veći broj celih posuda istog tipa. Iako su gornji slojevi ispune bunara nastali po prestanku njegove osnovne funkcije, donji nivoi nam potvrđuju da je tokom njegovog korišćenja voda bila vađena krčazima i amforama.

Slika 5 - Najzastupljeniji tipova amfora iz bunara

Bibliografija:

Bjelajac 1996 – Lj. Bjelajac, *Amfore gornjomezijskog podunavlja*, Beograd 1996.

Raičković 2007 – A. Raičković, *Keramičke posude Zanatskog centra iz Viminacijuma*, Arheologija i prirodne nauke, posebna izdanja 3, Beograd 2007.